

Aantalsverloop van de Huiszwaluw in de Zuid-Oost-Achterhoek

Gejo Wassink

Sinds 1987 wordt in de Zuid-Oost-Achterhoek (omgeving Winterswijk, Lichtenvoorde en Aalten) gekeken naar het aantalsverloop van de Huiszwaluw (Vogelwerkgroep Zuid-oost-Achterhoek). Verontrustende berichten over de achteruitgang van deze soort elders in Nederland, maakten ons nieuwsgierig naar de toestand in de Achterhoek. Door ondergetekende zijn toen in eerste instantie zeventien kolonies opgezocht met als doel deze lange tijd te volgen. In de jaren die volgden werden echter steeds meer kolonies ontdekt en gingen meer mensen meedoen aan het tellen van huiszwaluwnesten. In 1989 ging ook een landelijk project van start. Anno 1997 beschikten wij over de gegevens van 87 kolonies. Het gebied is niet vlakdekkend onderzocht, de kolonies liggen hier en der verspreid. Wel worden enkele kwartblokken volledig geïnventariseerd. Omdat jaarlijks steeds dezelfde plaatsen worden bezocht, is een aardig beeld verkregen over toe- of afname van deze zwaluwsoort.

Voorkomen

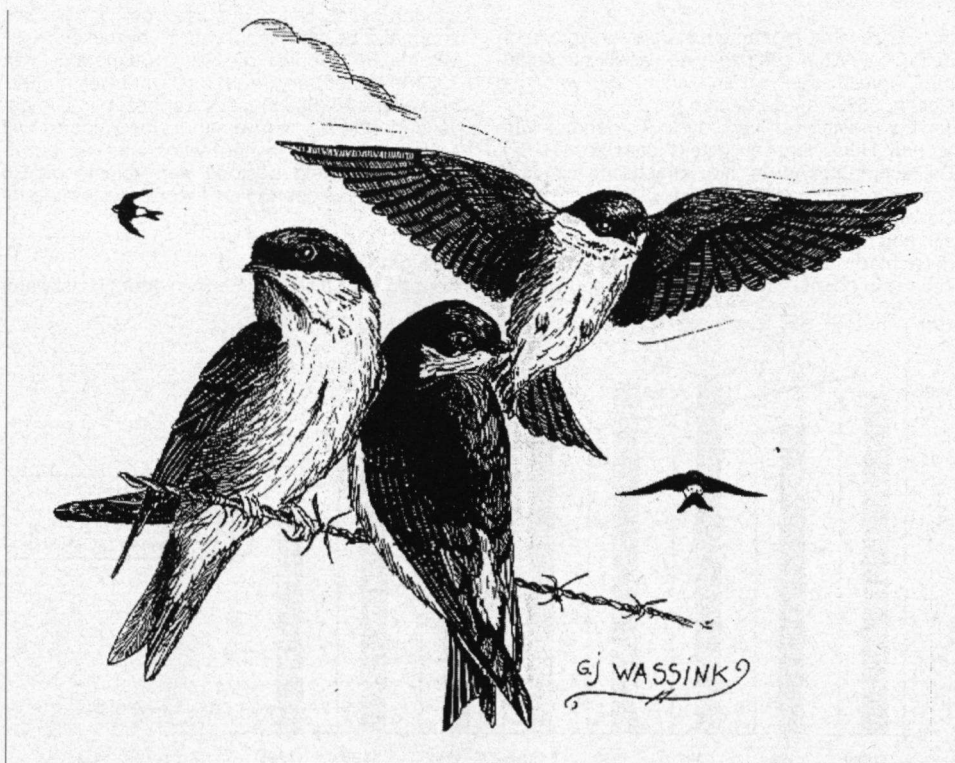
In de Zuid-Oost-Achterhoek treffen wij de Huiszwaluw met name aan bij boerderijen. Uit jeugtherinneringen blijkt dat rond 1980 ook veel nesten te vinden waren in dorpen en zelfs nieuwbouwwijken. In zo'n wijk zat indertijd aan weerskanten van elk huizenblok een nest in elke nok. Tegenwoordig zijn nesten in dorpen zeldzaam. Uit mondelinge overlevering blijkt dat in de begin jaren tachtig bij verschillende boerderijen in de omgeving van Zieuwent nog kolonies voorkwamen met zo'n veertig bewoonde nesten. De grootste kolonie in 1997 telde nog slechts tweeëntwintig nesten.

Aantalsverloop

Slechts van dertig kolonies is voldoende materiaal verzameld om uitspraken te kunnen doen over het aantalsverloop. Dit omdat niet alle 87 bekende kolonies vanaf het begin zijn onderzocht.

Onderstaande grafiek geeft het verloop weer van het onderzoek in de Zuid-Oost-Achterhoek en de laatste gegevens die bij mij bekend zijn over geheel Nederland (Leys, N., 1997. Broedvogelonderzoek 1996 Huiszwaluw en Oeverzwaluw).

Een blik op de grafiek is genoeg om te zien dat er sprake is van een afname. Het aantalsverloop in het onderzoeksgebied wijkt hierbij nauwelijks

In de Zuid-Oost-Achterhoek wordt sinds 1987 het aantalsverloop van de Huiszwaluw gevolgd.

Tekening: Gejo Wassink.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Nederland	100	89	94	94	83	77	79	78*
Zuid-Oost-Achterhoek	100	90	104	102	90	67	80	63

* = voorlopige opgave, onder voorbehoud (H.N. Leys).

Huiszwaluwindexen Nederland en Zuid-Oost-Achterhoek 1990-1997.

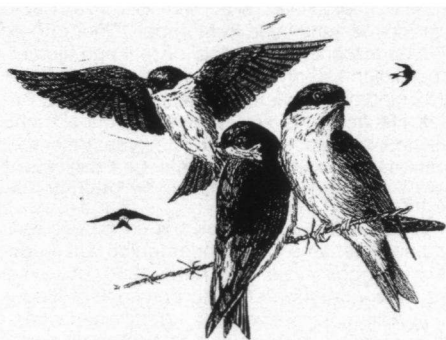
af van de trend in geheel Nederland. Wel zijn de indexcijfers van de Zuid-Oost-Achterhoek veelal wat hoger, hetgeen betekent dat de geconstateerde afname in de Achterhoek veelal minder sterk was dan in geheel Nederland. Alleen in 1995 kende de Achterhoek een relatief sterkere daling dan in de rest van Nederland.

Gegevens van zeventien kolonies die vanaf 1987 gevolgd zijn, leren ons dat de afname al in 1988 is begonnen (maar zeer waarschijnlijk reeds eerder).

Opvallend is dat zowel in de Zuid-Oost-Achterhoek als in geheel Nederland een lichte toename was te zien in 1992. Daarna nam de soort jaarlijks in aantal af, met een dieptepunt in 1995. In 1996 kende de Huiszwaluw in de Zuid-Oost-Achterhoek een opleving. Wij constateerden een toename van 13% ten opzichte van het voorgaande jaar. Ook in veel andere gebieden in Nederland was in 1996 sprake van een toename. Alleen het zuid-westelijke Deltagebied leed fors verlies (-8,9%).

In 1997 zette de toename niet door, er werd in de Zuid-Oost-Achterhoek zelfs een absoluut dieptepunt bereikt. Ten opzichte van 1990 was nog slechts 63% van de nesten bezet.

Ten zuidwesten van Varsseveld worden ook vanaf 1987 Huiszwaluwen geteld (atlasblok 41-32). De achteruitgang is hier drastisch: van 122 nesten in 1987 naar 25 in 1997 (J. Jansen 1997). De getallen over geheel Nederland anno 1997 zijn nog niet precies bekend, het is te hopen dat de Achterhoek een uitzondering was en dat de schade in de rest van Nederland is meegevallen.

Gegevens van zeventien kolonies werden verzameld. Tekening: Gejo Wassink.

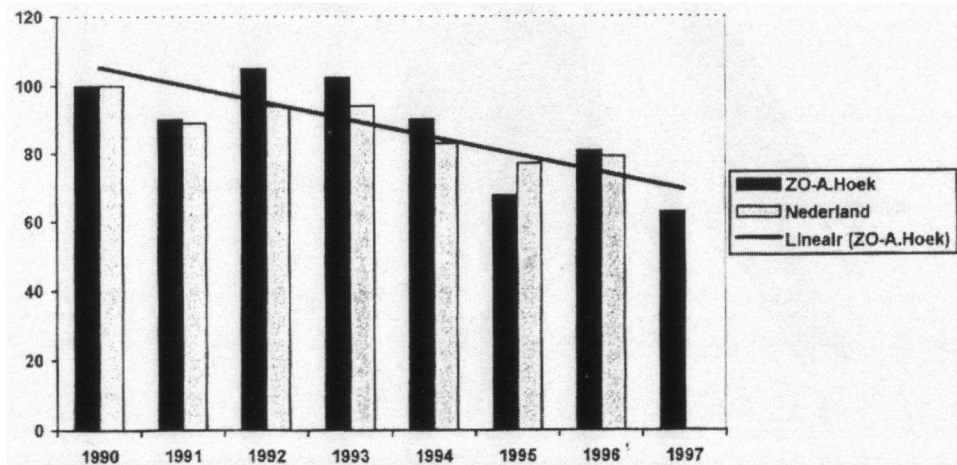
Verdwenen kolonies

Elk jaar verdwijnen er weer kolonies, terwijl bijna nergens nieuwe kolonies worden gevestigd. Wat wij wel eens meemaken is dat oude kolonies na een of enkele jaren van afwezigheid opnieuw worden bezet. Het is dus zaak om jaarlijks alle voormalig bezette gebouwen te bezoeken.

Van de 87 kolonies die wij in de periode van 1987-1997 hebben gevonden, waren er in 1997 maar liefst 48 (55 %) niet meer bezet. In alle gevallen betrof het verdwijnen kleine kolonies (vijf of minder nesten in het laatste jaar van bezetting). Gemiddeld bestond een kolonie uit 5,6 nesten, uiteenlopend van 1 tot 22 nesten per lokatie.

Een graag geziene gast

Keer op keer blijkt dat mensen graag Huiszwalu-

Huiszwaluwindexen 1990-1997 in de Zuid-Oost-Achterhoek en Nederland (1990 = 100).

wen bij huis willen hebben. Met name veel bewoners van boerderijen vragen wel eens wat ze moeten doen om deze vogeltjes weer terug te krijgen (want vroeger waren ze er wel). Mijn advies is dan meestal dat ze in ieder geval moeten zorgen voor een modderpoeltje. Ergens op het erf een stuk plastic ingraven, met daarin een mengsel van klei en zand. Dit moet dan gedurende het voorjaar en de zomer nat worden gehouden, want nestbouwactiviteiten vinden voortdurend plaats. Met name in droge tijden maken zwaluwen dankbaar gebruik van modderpoeltjes, zelfs als ze niet bij uzelf nestelen.

Kunstnesten

Bij Varsseveld zijn in atlasblok 41-32 zo'n twintig kunstnesten opgehangen. Deels is dat gebeurd tussen de nesten van bestaande kolonies, en deels op geheel nieuwe lokaties. In 1997 waren negen van deze kunstnesten bezet. Bij één boer waren zes van de acht nesten bezet, en bij een ander drie van de vier. Tot nu toe hebben de Huiszwaluwen nog geen kunstnesten bezet op geheel nieuwe lokaties.

Bij een boerderij in de Achterhoek nestelden alle Huiszwaluwen in halve bloempotten die onder de dakrand waren bevestigd. Met name op plaatsen waar regelmatig nesten naar beneden vallen

kan deze extra steun een hoop ellende voorkomen. Ook als een nest met jongen en al naar beneden valt, kan het geheel in een halve bloempot worden geplaatst en weer op dezelfde plek worden opgehangen. De ouders gaan gewoon verder met het grootbrengen van de jongen.

Zwaluwen helpen elkaar

Ook dit jaar heb ik weer mogen aanschouwen dat meer dan twee Huiszwaluwen de jongen van één nest voerden. Herhaaldelijk kwamen soms drie zwaluwen tegelijk met voedsel bij een nest en gingen om beurten naar binnen. Het is mij niet duidelijk welke vogels helpen bij het grootbrengen van nestjongen. Misschien gaat het om exemplaren die zelf geen jongen hebben. Hoe dan ook, dat ze elkaar helpen staat vast.

Ook staat vast dat veel mensen wel zijn gecharmeerd van de Huiszwaluw. Laten wij hopen dat de geconstateerde afname niet doorzet, want het gezellige gekwetter kunnen wij toch eigenlijk niet missen.

Dankwoord

De tellingen in de Zuid-Oost-Achterhoek werden verricht door Geert Wamelink, Wim de Leeuw en Gejo Wassink. De coördinatie lag in handen van ondergetekende.

■ G.J. Wassink, Muldershof 27, 7135 TZ Harreveld.

LITERATUUR:

Leys, N. (1997): Broedvogelonderzoek 1996 Huiszwaluw en Oeverzwaluw (jaarverslag over 1996).

Wassink, G.J. (1996): Aantalsverloop van de Huiszwaluw 1996. De Leunink 23 (4) 1996.